

VI Lenin

Om utrikeshandelsmonopolet

1

Till CK-sekreteraren, kamrat Stalin

Den 13 oktober 1922

Centralkommitténs plenum har i sitt beslut av den 6 oktober (protokoll 7, punkt 3) bestämt om en till synes oviktig detaljreform: ”att genom *arbets- och försvarsrådet* genomföra en rad enskilda förordningar om att för en tid tillåta import och export av enskilda varuslag eller rörande enskilda gränser”.

I sak är det emellertid fråga om att undergräva utrikeshandelsmonopolet. Att det är kamrat Sokolnikov som eftersträvat och genomdrivit det, väcker ingen förvåning. Han har alltid eftersträvat det, han älskar paradoxer och har hela tiden sagt sig kunna bevisa att monopolet inte alls skulle vara fördelaktigt för oss. Det som förvånar är att de som skyndade sig att rösta på detta utan att noggrant rådfråga en ekonom, i princip går in för monopol.

Vad innebär då det beslut som fattats?

Uppköpskontor öppnas för import och export. Kontorets ägare har rätt att köpa och sälja *endast* särskilt nämnda varor. Var finns kontrollen? Var finns kontrollmedlen?

Lin kostar 4 rubel 50 kopek i Ryssland och 14 rubel i England. Vi har alla i Kapitalet läst om hur kapitalet förändras strukturellt och blir allt djärvare med snabb tillväxt av ränta och profit. Alla minns att kapitalet kan få människor att riskera sitt huvud, det erkände Marx långt före kriget och dess ”språng”.

Vad kommer att hända nu? Vilken makt kan avhålla bönderna och affärsmännen från en så fördelaktig affär? Skall vi täcka Ryssland med ett nät av uppsyningsmän? Skall vi hålla uppköpskontorets grannar under övervakning och försöka beslå dem med försäljning av lin för hemlig export?

Kamrat Sokolnikovs paradoxer är alltid kvicka, men man måste ju kunna skilja mellan paradoxer och den svåra verkligheten.

Att i ett jordbruksland som Ryssland upprätthålla ”lagens efterlevnad” i en dylik fråga är helt omöjligt. Det är också alldeles fel att jämföra med smuggling i allmänhet (”Det smugglas ju i alla fall för fullt trots monopolet”). Smuggelspecialisterna vid gränsen är en sak, *samtliga* bönder som *alla* kommer att försvara sig och ta upp striden med myndigheterna som försöker beröva deras ”ägandes” vinning en annan.

Innan vi hunnit pröva monopolet, som först nu börjar ge oss miljoner (och kommer att ge oss tiotals miljoner och ännu mer), inför vi ett fullständigt kaos, rubbar samma stöttor som vi knappast hunnit börja befästa.

Vi har börjat resa ett system: både utrikeshandelsmonopolet och Kooperationen är under bygge. Efter ett eller ett par år kommer vi att delvis kunna summera resultaten. Vinsten i utrikeshandeln mäts i hundratals procent, vi börjar få in miljoner och tiotals miljoner. Vi *började* bygga blandade bolag, vi började lära oss att erhålla *hälften* av deras (oerhörda) vinster. Redan skymtar en mycket försvarlig statlig inkomst i perspektiv. Allt detta vänder vi ryggen till och fäster våra förhoppningar vid tullar som inte kan ge oss en liknande vinst. Vi vänder ryggen till allt för en hägring!

Man hade haft alltför bråttom att ta upp frågan till behandling på plenum. Ingenting liknande en allvarlig diskussion ägde rum. Men det finns ingen anledning till brådska. Först nu börjar ekonomerna granska problemet. Att lösa viktiga handelspolitiska frågor på rak arm, utan att ha samlat material, utan att ha vägt *för* och *emot* med fakta och siffror på hand – var kan man här finna ens ansatsen till en riktig behandling av ärendet? På några minuter klarade några trötta människor av omröstningen och därmed basta. Mindre invecklade politiska frågor har vi tagit upp till behandling upprepade gånger och det har ibland gått flera månader innan vi fattade beslut.

Jag är mycket ledsen över att sjukdomen inte tillät mig att närvara på sammanträdet denna dag och att jag är tvungen att göra framställning om ett visst undantag från normen.

Jag anser emellertid att frågan måste vägas och studeras, att det är skadligt att ha för bråttom.

Jag föreslår att avgörandet av frågan uppskjuts på två månader, dvs. till nästa CK-plenum. Under tiden bör vi samla granskade *dokument* om våra handelspolitiska rön.

V. Uljanov (Lenin)

P. S. Under mitt samtal igår med kamrat Stalin (jag deltog inte i CK-plenum och sökte göra mig underrättad hos kamrater som varit där) berörde vi bl. a. en eventuell tidsbegränsad öppning av hamnarna i Petrograd och Novorossijsk. Enligt min mening belyser dessa två exempel den ytterliga fara som dylika experiment även med en starkt begränsad varuförteckning medför. En öppen hamn i Petrograd kommer att oerhört stegra linsmugglingen över gränsen till Finland. I stället för kamp mot yrkessmugglare kommer vi att få kämpa mot *samtliga bönder* i lindistriktet. Vårt nederlag i denna kamp är nästan oundvikligt och därtill oreparabelt. En öppen hamn i Novorossijsk kommer att medföra att spannmålsöverskottet snabbt strömmar ut. Är detta klokt när våra förråd i händelse av krig är små och när en rad systematiska åtgärder i syfte att öka dem ännu inte gett resultat?

Dessutom bör man tänka över följande. Utrikeshandelsmonopolet ledde till ett begynnande guldflöde in i Ryssland. Först nu blev det möjligt att räkna ut att en viss affärsmans första halvårsbesök i Ryssland gav honom en vinst på låt oss säga flera hundra procent; han är redo att betala mer för rätten att komma hit igen, att höja utrikeshandelskommisariatets andel från 25 till 50 procent. Det har blivit möjligt för oss att lära oss och samtidigt *öka* vår vinst. Allt detta går förlorat med en gång, hela arbetet avbryts, ty om olika hamnar skulle öppnas delvis och tidsbegränsat så *kommer ingen affärsmän att ge en kopek för ett sådant "monopol"*. Det är helt klart. Innan man tar en sådan risk måste man tänka efter och beräkna ordentligt. Dessutom föreligger den politiska risken att vi släpper in inte enskilda utländska affärsmän som vi kontrollerar utan hela småborgerligheten överhuvudtaget.

I och med utrikeshandelsmonopolet började vi räkna med tillströmning av guld. Någon annan sådan möjlighet ser jag inte, med undantag möjligen för monopol på vin- och spritdrycker, men här finns en rad allvarliga moraliska överväganden samt flera sakliga invändningar från Sokolnikovs sida.

Lenin

P. P. S. Jag fick nyss veta (klockan halv två) att flera ekonomer rekommenderar bordläggning av ärendet. Har inte läst deras motivering men stöder dem på det bestämdaste. Det är endast fråga om två månader.

Lenin

Publicerat ffg. I V. I. Lenin, *Skrifter*, 4:e ry. uppl., b. 33. 1950

V. I. Lenin, *Samlade verk*, 5:e ry. uppl., b. 45, sid. 220-223

2

Till kamrat Stalin för CK-plenum

Det viktigaste anser jag vara att granska kamrat Bucharins brev. I första punkten skriver han, att ”varken Lenin eller Krasin säger ett ord om de oräkneliga förluster som landets ekonomi gör med anledning av utrikeshandelskommissariatets arbetsoduglighet som bottnar i dess 'principiella' struktur, de säger inte ett ord om förlusterna på grund av att vi själva inte är i stånd (och under lång tid inte kommer att vara i stånd till följd av fullt förståeliga orsaker) att mobilisera böndernas varureserver och sätta in dem i det internationella varuutbytet”.

Detta påstående är direkt felaktigt. Kamrat Krasin nämner tydligt och klart i paragraf 2 bildandet av blandade bolag, som utgör ett sätt att för det första mobilisera böndernas varureserver och för det andra ge statskassan en inkomst på minst 50 procent genom denna mobilisering. Det är följaktligen Bucharin som kringgår den springande punkten. Han vill inte se att en ”mobilisering av böndernas varureserver” kommer att medföra att endast och allenast NEP-männen lägger vantarna på vinsten. Frågan gäller alltså om vårt utrikeshandelskommissariat kommer att gynna NEP-männen eller den proletära staten. Det är en nyckelfråga som man utan tvekan kan och bör kämpa om på partikongressen.

Jämfört med denna första, grundläggande, principiella fråga är folkkommissariatets arbetsoduglighet en helt underordnad fråga. Denna arbetsoduglighet är nämligen varken mer eller mindre än samma arbetsoduglighet som vidhåftar alla våra folkkommissariat. Den beror av deras allmänna sociala struktur och fordrar av oss många år av ihärdigt arbete på att höja utbildningen och nivån överhuvudtaget.

I andra punkten förklarar Bucharin, att ”sådana moment som t. ex. paragraf 5 i Krasins teser även i sin helhet kan tillämpas på koncessioner i allmänhet”. Detta är återigen en skriande osanning eftersom Krasin i sin femte tes hävdar, att ”man på konstlad väg på landsbygden kommer att introducera den hätskaste utsugaren, uppköparen och spekulanten, en agent för utlandskapitalet som kommer att vifta med dollar, pund sterling och svenska kronor”. Detta stämmer alls inte in på koncessioner, där det inte bara är fråga om territoriella gränser utan också om speciell tillåtelse för handel med speciella varor och där vi framförallt håller handeln med koncessionsvaror i vår hand. Utan att med ett enda ord bemöta Krasins argument om att vi inte kommer att kunna hålla en fri handel inom den ram som utstakades i CK-beslutet den 6 oktober, att vi kommer att förlora kontrollen över handeln genom trycket från inte bara smugglare utan även samtliga bönder – utan att med ett enda ord bemöta detta grundläggande ekonomiska och klassmässiga argument kommer Bucharin med beskyllningar mot Krasin vilka är häpnadsväckande grundlösa.

I tredje punkten av sitt brev nämner Bucharin Krasins paragraf 3 (han säger av misstag 3 i stället för 4): ”Vår gräns har inte rubbats.” Han frågar: ”Vad betyder detta? Det betyder realiter att ingenting görs. Precis som en butik med en fin allmän skylt men utan varor. (Enligt systemet att allt är tillbommat.)” Krasin säger emellertid uttryckligen att gränsen upprätthålls inte så mycket genom tull- eller gränsskyddet som tack vare utrikeshandelsmonopolet. Mot detta klara, direkta och otvetydiga faktum invänder inte Bucharin och det kan han heller inte göra med ett enda ord. Uttrycket ”enligt systemet att allt är tillbommat” hör till de talesätt som Marx på sin tid besvarade med den vulgäre frihandlaren, ty det är inte fråga om någonting annat än en helt vulgär frihandelsfras.

Vidare. I fjärde punkten beskyller Bucharin Krasin för att inte se att vi måste förbättra vår tullpolitik och säger samtidigt att jag skulle ha fel när jag talade om uppsyningsmän över hela landet eftersom det i själva verket endast är fråga om import- och exportpunkter. Och återigen frapperas man av hur ytliga och haltande Bucharins invändningar är. Krasin inte bara ser och erkänner fullständigt att vår tullpolitik bör förbättras, han framhåller också sorgfälligt och helt

otvetydigt just att denna förbättring består i att vi infört utrikeshandelsmonopol för det första och att vi introducerat blandade bolag för det andra.

Bucharin inser inte – och det är hans mest häpnadsväckande fel och därtill ett rent teoretiskt fel – att ingen tullpolitik kan vara effektiv under imperialismens epok med dess vidunderligt stora skillnad mellan fattiga och oerhört rika länder. Han hänvisar flera gånger till tullskydd utan att inse att ovannämnda betingelser gör att första bästa rika industriland kan omintetgöra detta skydd. Det enda det behöver göra är att införa exportpremie på varor som exporteras till Ryssland och som är belagda med tullavgift hos oss. Pengar för detta ändamål har varje industriland mer än väl av, och en sådan åtgärd från första bästa industrilands sida skulle en gång för alla krossa vår primitiva hemindustri.

Bucharins hela resonemang om tullpolitiken innebär därför i praktiken endast fullständig värnlöshet för den ryska industrin och en mycket lätt maskerad övergång till frihandel. Detta måste vi bekämpa av alla krafter och även ta upp frågan på partikongress om det behövs, ty förutom utrikeshandelsmonopol kan det inte förekomma någon allvarligt menad tullpolitik i våra dagar, under imperialismens epok.

När Bucharin beskyller Krasin (i femte punkten) för att inte förstå hur viktigt det är att öka cirkulationen så vederläggs detta fullständigt genom vad som Krasin säger om de blandade bolagen. Dessa bolags enda mål är just att öka cirkulationen med bibehållande av ett reellt skydd för vår ryska industri och inte ett fiktivt, som vid tullskydd.

I sjätte punkten invänder Bucharin vidare mot mig att han inte bryr sig om att bonden kommer att göra en fördelaktig affär och att kampen inte skulle stå mellan bonden och sovjetmakten utan mellan sovjetmakten och exportören. Det är återigen i grunden fel, eftersom exportören med hänsyn till de exempelvis av mig anvisade priserna (linet kostar i Ryssland 4:50 och i England 14:-ruble) kommer att kring sig på det mest snabba, säkra och påtagliga sätt samla alla bönder. I praktiken åtar sig Bucharin att försvara spekulanter, småborgaren och bondetoppskikten mot industriproletariatet, som absolut inte är i stånd att återuppbygga industrin och göra Ryssland till ett industriland utan skydd, inte av en tullpolitik utan endast och allenast av ett utrikeshandelsmonopol. Under de förhållanden som idag råder i Ryssland är varje annan protektionism en fiktiv protektionism som existerar endast på papperet och inte ger proletariatet någonting alls. För proletariatet och dess industri har därför denna kamp den mest grundläggande och principiella betydelse. De blandade bolagen är det enda system som är i stånd att verkligen förbättra utrikeshandelskommisariatets undermåliga apparat, därför att enligt detta system arbetar den utländska och den ryska affärsmannen sida vid sida. Om vi inte ens under sådana förhållanden förmår inhämta, studera och verkligen lära oss det vi skall – då är vårt folk ett folk av totalt hopplösa fårskallar.

Men om vi kommer att prata om ”tullskydd” så innebär det att vi kommer att slå blå dunster i ögonen på varandra beträffande de faror som tydligt och klart påtalats av Krasin och som inte i någon punkt vederlagts av Bucharin.

Jag vill också tillägga att delvis öppnade gränser kommer att medföra mycket allvarliga faror beträffande valutan, eftersom vi i praktiken kommer att hamna i samma situation som Tyskland, och beträffande infiltration i Ryssland – utan varje kontrollmöjlighet från vår sida – av småborgerliga element och agenter för Exilryssland.

Att utnyttja de blandade bolagen för att på allvar och under lång tid gå i lära – det är enda sättet att återuppbygga vår industri.

Uppläst i telefon den 13 december 1922.

V. I. Lenin, *Samlade verk*, 5:e ry. uppl., b. 45, sid. 333-337

Publicerat ffg. in extenso i tidskriften *Proletarskaja Revoljutsija* nr 2-3, 1930